

Moestuin van het cultuur- landschap

Door Marijke Hoogenboom

Een van de terugkerende thema's in onze publicaties over het Artist in Residence programma aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (AHK) is de positionering van het kunstonderwijs en de betekenis van de kunstenaars zelf daarin. Keer op keer proberen we te laten zien dat de invloed van het werkveld onmisbaar is. Op allerlei manieren organiseren we een directe wisselwerking tussen de opleidingen en de kennis, de methodes en de verbeelding van kunstenaars. Het AIR programma is voor de AHK bij uitstek een instrument om het contact met de beroepspraktijk buiten de gebaande paden vorm te geven, in uitzonderlijke projecten en onderzoeks-trajecten. En zo getuigt ook deze uitgave van ON AIR weer van uiteenlopende AIR's die aan het Conservatorium van Amsterdam, de Academie van Bouwkunst, de Reinwardt Academie, de Theaterschool en aan de master Kunsteducatie te gast waren.

Een inspirerende reflectie op de kunstschool in de lage landen werd in oktober 2015 samengesteld door het Vlaamse cultuurtijdschrift *rekto:verso*. Over inhoud, over vakmanschap, over gedroomde idealen, maar ook over het gecijfer van de markt. Menige bijdrage suggereert dat de kunstschool een diepe crisis beleeft en vraagt zich af hoe we reageren op de transitie die er in de samenleving gaande is en wat we de kunstenaars van morgen mee willen geven. Redacteur Wouter Hillaert concludeert: 'Het kunstonderwijs behoort helemaal geen afgesloten weiltje te zijn, maar is in feite de moestuin van ons hele cultuurlandschap, en zelfs van een hele samenleving. Of omgekeerd: Stel scherp op de kunstschool, en je ziet de wereld. Moet de school die wereld maken, door zijn jeugdige verbeelding te trainen? Of loopt ze die wereld teveel achterna?'¹

Al in de vroege jaren van het AIR programma heeft Charles Esche (directeur Van Abbemuseum) op uitnodiging van de AHK op de kunstschool gereflecteerd en de fundamentele vraag gesteld 'Waarom bestaan wij?' Zijn antwoord was even simpel als confronterend. Hij kent het kunstonderwijs een cruciale plaats toe in de keten en benadrukt dat de kwaliteit van het kunstbedrijf er nagenoeg afhankelijk van is: 'The art academy is, in a sense, where it all begins; and it should be where it all begins as well. We, as museums, galleries or institutions that develop art in public space, are completely dependent on the academy, because if the academies fail, then we have to find something radically different to do.'²

Maar in de ogen van Esche vrijwaart dat de kunstschool juist niet om onverschillig te zijn ten opzicht van haar omgeving, of om zich te verschuilen achter ooit gevonden, traditionele opleidingsmodellen. In tegendeel. Hij beschrijft het dilemma om kunstenaars op te leiden (want iedere kunstenaar zal uiteindelijk zijn eigen weg moeten kiezen) en pleit ervoor dat het onderwijs zichzelf een nog veel complexere taak stelt. Het moet zich op de

¹ Hillaert, Wouter, *School maken*, in: *rekto:verso* nr. 68, oktober-november 2015, www.rektoverso.be/tijdschriftnummer/nr-68-oktober-november-2015.

² Esche, Charles, *How to Grow Possibility: The Potential Roles of Academies*. Lezing bij de presentatie van de eerste AIR-publicatie 2007. www.rektoverso.be/dossier/school-maken

hele mens richten en eerder een mentaliteit, een houding aanleren, dan een vak of een discipline: 'If anything needs to be taught it is a certain attitude of mind: a particular ambition and a particular confidence when addressing your own questions to the world and listening to the world in order to define your own question.'

Ik meen dit pleidooi voor het mens-zijn, en voor de 'lenigheid van de geest', die uiteindelijk tot grote artistieke eigengereidheid en onafhankelijkheid zal leiden, ook als een rode draad bij de hier gedocumenteerde AIR's terug te vinden. Bij Claron McFadden die jonge musici uitdaagt zich niet tot een genre of publiek te beperken; bij Gabriel Lester die nadrukkelijk de vrije associatie en de flexibiliteit omarmt; bij Henk Schut die studenten stimuleert om aan conventies te ontsnappen; bij Helmut Dick die strategieën introduceert om ontvankelijk te worden voor de omgeving; en ten slotte bij Steven van Watermeulen die zijn studenten met het project *Der Theatermacher* in aanraking brengt met authentieke regisseurs die groot en grensverleggend durven te denken.

Hoewel al deze kortlopende interventies van AIR's aan de verschillende opleidingen en faculteiten iets speels, onverwachts en uitzonderlijks met zich meebrengen, zijn ze verre van vrijblijvend. Terwijl er voor de studenten bewust een ruimte van nieuwe, toekomstgerichte mogelijkheden wordt geopend, worden ze tegelijkertijd uitgedaagd om daarbinnen zelf verantwoordelijkheid te nemen. En misschien zelfs om te ervaren dat hun eigen verantwoordelijkheid als mens, burger en kunstenaar in een wereld van grenzeloze groei en verspilling meer dan ooit gevraagd is.

Barbara Van Lindt (artistiek leider DasArts) haalde in haar State of the Union voor het Vlaams Theaterfestival de filosofe Susan Neiman aan. Neiman constateert in haar boek *Waarom zou je volwassen worden?* dat er maatschappelijk gezien tegenwoordig niet veel animo is om volwassen te worden. In Nieman's ogen ontglipt ons het leven en geven we op een nogal kinderlijke manier toe aan de consumptie-economie. Wees volwassen roept zij, en laat de infantilisering achter je. Leunend op het *Verlichtingsdenken* ziet Nieman het vermogen om zelf te denken als belangrijkste voorwaarde voor volwassenheid. Van Lindt echter grijpt Nieman aan om de ontwikkeling van het oordeelsvermogen voornamelijk ook als een belangrijk onderdeel van het onderwijs én van de kunstensector te bepleiten: 'De kwaliteiten die je hiervoor nodig hebt, zijn niet nóg meer kennis, maar moed, vastberadenheid, generositeit. Volwassenheid ontstaat bij een pijnlijk realiteitsbesef, maar weet ook dat kritiek geven niet de enige vorm van intelligentie is. Het begint bij de heroverweging, wanneer vanzelfsprekendheden fundamenteel bevroegd worden.'³

De herwaardering van uitgesproken kunstenaars aan de ene kant, en een pleidooi voor 'volwassen worden' aan de andere kant: een betere grond voor het AIR programma aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten kunnen we ons niet wensen.

³ Van Lindt, Barbara, State of the Union, Brussel 8 september 2015, www.ahk.nl/theaterschool/opleidingen-theater/dasarts-master-of-theatre/news/article/artikel/2015/09/08/state-of-the-union-door-barbara-van-lindt/

Claron McFadden

Foto: Thomas Lenden